

پرنشانی کشور ایران از آغاز تا دوران قاجاریه

تألیف:

دکتر اورنگ ایلانی

(استاد دانشگاه و متخصص بیماری‌های مزمن)

انتشارات چوبل

۱۳۹۶

میراثنامه	: ایلامی، اورنگ، ۱۳۵۱ -
عنوان و نام پدیدآور	: ابر پزشکان کشور ایران از آغاز تا دوران قاجاریه/ نگارنده اورنگ ایلامی؛ ویراستار مهدی افشون.
مشخصات نشر	: یاسوج: چویل، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری	: ۲۲۱ ص: مصور.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۴۴۵-۰۶۰-۷؛ ۱۰۰۰۰ ریال
وضعیت فهرست نویسی	: فیا
بازداشت	: کتابنامه: ص. ۳۰۹ - ۳۷۱.
موضوع	: پزشکان ایرانی -- سرگشتنامه
م. ج.	: Iranian physicians -- Biography *
روضوع	: پزشکان ایرانی -- تاریخ
موضوع	: Iranian physicians -- History *
نویه	: پزشکی -- ایران -- تاریخ
موضوع	: Medicine -- Iran -- History *
موضوع	: پزشکی اسلامی -- تاریخ
موضوع	: Medicine, Islamic -- History *
رده بندی کنگر	: R۴۳۴ ۱۳۹۶ ۹ الف ۱/۱
رده بندی دیویی	: ۶۱۰/۹۵۵۰۹
شماره کتابشناسی ملی	: ۴۹۵۷۷۴۷

نام کتاب:	ابر پزشکان کشور ایران از آغاز تا دوران قاجاریه
مولفین:	اورنگ ایلامی
ناشر:	انتشارات چویل
ویراستار علمی:	مهدی افشون
صفحه آرای:	موسسه مطالعاتی کندوکاو (www.kandokav.org)
سال نشر:	۱۳۹۶
شمارگان:	۱۰۰۰ جلد
شابک:	۹۷۸-۶۰۰-۴۴۵-۰۶۰-۷
قیمت:	۳۰۰۰۰ تومان

فهرست مطالب

۱۵	 مقدمه
۱۷	 بخش یکم: ابریزشکان ایران
۱۷	 پزشکان دوران اوستایی
۱۹	 پزشکی و درمان آریایی ها
۲۰	 پزشکی و درمان در منابع اوستایی
۲۴	 نام بیماری ها
۲۵	 فراوانی بیماری ها
۲۵	 تحصیل پزشکی، مدارس پزشکی و روش های درمانی
۲۶	 شفادهندگان با اصول دینی
۲۷	 شفادهندگان با گیاهان
۲۷	 شفادهندگان با چاقو
۲۸	 حق العلاج
۲۹	 سقط جنین و درمان بیماری های زنان
۲۹	 داروهای سقط جنین و سمی
۳۰	 عمل سزارین در ایران باستان
۳۱	 چگونگی به دنیا آوردن رستم
۳۳	 داروهای باستانی
۳۴	 گیاهان ضد عفونی کننده
۳۵	 آب درمانی
۳۷	 بخش دوم: پزشکی و درمان دوران ماد
۳۷	 دوره ماد
۳۸	 بخش سوم: پزشکی و درمان دوران هخامنشی
۳۹	 خط و زبان
۳۹	 مراکز آموزشی
۴۲	 پزشکی و درمان

۴۳	گیاهان غذایی و دارویی
۴۴	بخش چهارم: پزشکی و درمان دوران یونانی
۴۴	اسکندر مقدونی
۴۵	اسکندر و طبیب
۴۶	اعمال وحشیانه اسکندر در ایران
۴۸	نابودی گنجینه‌های پزشکی و سایر علوم
۴۸	نام ایرانی مادر اسکندر
۴۹	نتیجه فتح ایران به دست اسکندر
۵۰	بخش پنجم: پزشکی و درمان دوران اشکانی
۵۰	زبان و خط اشکانیان
۵۱	پزشکی در زمان
۵۱	نخستین ایمن شناس
۵۲	مراکز علمی
۵۳	بخش ششم: پزشکی و درمان دوران ساسانیان
۵۴	وضع اجتماعی
۵۴	پزشکی و درمان
۵۵	خسرو انوشیروان و پزشکی
۵۶	برزویه طبیب
۶۰	انجمن عمومی پزشکان
۶۰	سازمان پزشکی
۶۱	بیمارستان
۶۲	ارجان محل نوشتن کتب پزشکی و حفظ آنها
۶۳	دانشگاه و بیمارستان گندی شاپور
۶۴	زبان علمی و ترجمه
۶۵	ابداع روش خاص
۶۶	پناهنده شدن هفت فیلسوف یونانی
۶۶	گندی شاپور مقارن حمله اعراب و بعد از آن
۶۸	علل فروپاشی دانشگاه گندی شاپور
۶۸	شهر گندی شاپور پس از فروپاشی دانشگاه گندی شاپور

۷۱	بخش هفتم: پزشکی و درمان دوران خلفاء اسلام
۷۱	پزشکی و درمان
۷۳	گیاهان دارویی و غذاها و حیوانات
۷۳	پزشکان عرب و غیرعرب در ابتدای ظهور اسلام
۷۳	لقمان حکیم
۷۴	ابن حزم
۷۴	حارث بن کله
۷۵	گفتگوی حارث بن کله با خسرو انوشیروان
۷۹	نضر بن حارث بن کله ثقفی
۷۹	ابن ابی رمله تمیمی
۸۰	عبد الملك بن ابجر الکندی
۸۰	ابن آنال طیب دمشق مسیحی
۸۱	ابوالحکم دمشق
۸۱	حکم دمشق
۸۱	عیسی بن حکم دمشق
۸۲	تیاذوق طیب
۸۳	زینب طیبه بنی اود
۸۴	بخش هشتم: طب اسلامی دوران خلفاء
۸۵	طب النبی
۸۶	مقدم شناختن علم طب بر علم دین
۸۶	بهداشت بدن (طهارت) و غذا
۸۷	ختنه (ختان) و ازاله مو
۸۷	بیماری‌ها و زبانه‌های حاصله از سگ
۸۷	مشروبات الکلی
۸۸	خلاصه ای از طب قرآنی
۸۸	تعالیم طبی پیغمبر اکرم (ص)
۹۳	دستورات و تعلیمات امامان معصوم (ع)
۹۴	ارکان طب اسلامی
۹۷	علی بن ربن طبری

۹۸.....	فردوس الحکمه.....
۹۸.....	کتاب الدین والدوله.....
۱۰۰.....	بخش نهم: ابر پزشکان ایران درادوار تاریخی.....
۱۰۰.....	رازی.....
۱۱۴.....	تألیفات رازی.....
۱۱۹.....	علی بن عباس اهوازی.....
۱۳۱.....	ابوعلی سینا.....
۱۵۰.....	تألیفات ابن سینا.....
۱۵۳.....	بخش دهم: بررسی ترکیب داروها و تهیه داروهای پزشکی.....
۱۶۰.....	هبه الله بغدادی.....
۱۶۸.....	بخش یازدهم: خاندان بنی هاشم.....
۱۷۲.....	سرجیوس راس العلی.....
۱۷۲.....	خاندان ماسویه.....
۱۷۵.....	عیسی بن صهاربخت.....
۱۷۶.....	سهل بن طبری.....
۱۷۶.....	ابن العبری.....
۱۷۶.....	خاندان حنین.....
۱۷۷.....	ابن ماهان.....
۱۷۷.....	سهل کوسج (کوسه).....
۱۷۸.....	سابور (شاپور) فرزند سهل.....
۱۷۸.....	اسرائیل بن سهل.....
۱۷۸.....	ابومنصور قمری.....
۱۷۹.....	ابوالحسن احمد بن محمد طیب طبری.....
۱۷۹.....	دانیال طیب.....
۱۸۰.....	یوسف طیب.....
۱۸۰.....	ابن قارن رازی.....
۱۸۰.....	احمد بن ابی الاشعث فارسی.....
۱۸۲.....	ابوالعلاء فارسی.....
۱۸۲.....	ابوماهر موسی بن یوسف بن سیار.....

۱۸۳.....	ابو یعقوب اهوازی
۱۸۳.....	حسن فسایی (فسوی)
۱۸۴.....	ابوسهل مسیحی
۱۸۴.....	ابن عجم طیب پارسی
۱۸۵.....	ابوسهل ارجانی
۱۸۵.....	ابوالحسن فارسی
۱۸۵.....	علی نسایی
۱۸۵.....	ابو حرب طیب زرنوی (ابوحارث)
۱۸۶.....	ابو عبدالله : عماد اصفهانی
۱۸۶.....	ابن ابی صادق نیا ابوری
۱۸۷.....	ابوعبید عبد الواحد بن محمد بن جوی جانی (گرگانی)
۱۸۸.....	بخش دوازدهم: پزشکان زن
۱۸۸.....	بیت الحکمه (سرای حکمت)
۱۹۰.....	بخش سیزدهم: بیمارستانها
۱۹۰.....	بیمارستان سیار
۱۹۱.....	بیمارستانهای ثابت
۱۹۲.....	محل بیمارستان
۱۹۲.....	داروخانه
۱۹۳.....	رییس بیمارستان
۱۹۳.....	ناظر بیمارستان
۱۹۳.....	بیماران
۱۹۴.....	حقوق اطباء
۱۹۴.....	تشخیص بیماریها
۱۹۵.....	آموزش پزشکی
۱۹۶.....	نخستین بیمارستان دوره اسلامی
۱۹۶.....	بیمارستان رشید
۱۹۶.....	بیمارستان برمکیان
۱۹۷.....	بیمارستان بدر (بدرکبیر)
۱۹۸.....	بیمارستان ابوالحسن علی بن عیسی بن جراح

۱۹۸	بیمارستان سیده
۱۹۹	بیمارستان مقتدری
۱۹۹	بیمارستان معزالدوله دیلمی
۱۹۹	بیمارستان عضدی
۲۰۲	بیمارستان واسط
۲۰۲	بیمارستان محمد بن علی بن خلف
۲۰۲	بیمارستان میافارقین (فارقی)
۲۰۲	بیمارستان ابن فرات
۲۰۳	بیمارستان دروازه محول (بیمارستان باب محول)
۲۰۳	بیمارستان ربه
۲۰۳	بیمارستان حاکم
۲۰۳	بیمارستان نصیر
۲۰۴	بیمارستانهای شهرهای دیگر اسلامیه
۲۰۴	بیمارستان مغافر
۲۰۴	بیمارستان ابن طولون
۲۰۵	بیمارستان کافوری مصر
۲۰۵	بیمارستان عتیق قاهره
۲۰۵	بیمارستان منصوری قاهره
۲۰۵	بیمارستان دمشق
۲۰۵	سایر بیمارستانها
۲۰۶	بیمارستانهای ایران
۲۰۶	بیمارستان ری
۲۰۶	بیمارستان زرنند
۲۰۷	بیمارستان اصفهان
۲۰۷	بیمارستان نیشابور
۲۰۷	بیمارستان مرو
۲۰۹	بخش چهاردهم: بازرسی و محاسبات پزشکی
۲۱۲	در وظایف کحالان (چشم پزشکان)
۲۱۲	در وظایف شکسته بدنان

۲۱۲.....	در وظایف جراحان
۲۱۳.....	امتحان اطباء و داروسازان
۲۱۶.....	ابوبکر ربیع بن احمد الاخوانی البخاری
۲۱۷.....	ابوریحان بیرونی
۲۱۹.....	بخش پانزدهم: پزشکان برجسته ایران
۲۱۹.....	ابومنصور علی الهروی
۲۲۰.....	باب علی حرف الالف
۲۲۰.....	ابوبکر ربیع بن احمد الاخوانی البخاری
۲۲۱.....	ابوریحان بیرونی
۲۲۲.....	فارابی
۲۲۵.....	بخش شانزدهم: پزشکان دوران ساسانی
۲۲۵.....	سید اسماعیل جرجانی (گرجانی)
۲۳۰.....	سایر آثار جرجانی
۲۳۱.....	بخش هفدهم: پزشکان دوران مغول
۲۳۲.....	خواجه رشید الدین فضل الله
۲۳۵.....	نجیب الدین سمرقندی
۲۳۶.....	ابن نفیس قرشی
۲۳۸.....	قطب الدین شیرازی
۲۳۹.....	علامه شمس الدین محمد بن محمود آملی
۲۴۰.....	حاجی زین الدین عطار
۲۴۱.....	ابن کتبی
۲۴۲.....	بخش هجدهم: پزشکی دوران تیموریان
۲۴۲.....	غیاث متطبب
۲۴۳.....	خواجه شهاب الدین بن عبدالکریم ناگوری
۲۴۳.....	ابوزین کحال
۲۴۳.....	منصور بن محمد بن یوسف بن الیاس
۲۴۵.....	بخش نوزدهم: پزشکان دوران صفویان
۲۵۱.....	پزشکان نامدار
۲۵۱.....	بهاءالدوله (نوریخس)

۲۵۳	یوسف بن محمد هروی
۲۵۴	مصطکی و عود و عنبر بهر اصلاح هوا
۲۵۷	سلطانعلی گنابادی
۲۵۷	علاء الدین تبریزی
۲۵۷	امیر غیاث الدین منصور دشتکی شیرازی
۲۵۸	حکیم عمادالدین محمود بن مسعود شیرازی
۲۶۰	حکیم شفای کاشانی اصفهانی
۲۶۱	حکیم ابونصر گیلانی
۲۶۲	حکیم خیری طیب تهرانی
۲۶۳	حکیم کنای اصفهانی
۲۶۴	نظام الدین حمد کاشانی
۲۶۶	حکیم شفای اصفهانی
۲۶۶	حکیم عنایت الله یزدی
۲۶۷	حکیم سیف الدین مظفر کاشی
۲۶۷	حکیم یوسف
۲۶۸	نورالدین شیرازی
۲۶۹	میر محمد اکبر
۲۶۹	حکیم ابوالفتح گیلانی (مسیح الدین)
۲۷۰	حکیم میر محمد هاشم گیلانی
۲۷۱	حکیم علی گیلانی
۲۷۱	حوض علی
۲۷۲	حکیم علی و بیماری اکبرشاه
۲۷۲	حکیم مومن تنکابنی
۲۷۵	مقام طبی و علمی تحفه حکیم مؤمن
۲۷۶	پزشکی و درمان صفویه در یک نگاه
۲۷۹	بخش بیستم: پزشکان دوران افشاریان
۲۸۰	پزشکان مشهور
۲۸۰	میرزا محمد هاشم علوی (علوی خان)
۲۸۳	طیب اصفهانی

۲۸۴.....	بخش بیست و یکم: پزشکان دوران زندیان
۲۸۴.....	ذکر اطباء آن زمان
۲۸۵.....	میرزا محمد نصیرالدین اصفهانی
۲۸۵.....	حکیم لطفی شیرازی
۲۸۶.....	بخش بیست و دوم: پزشکان دوران قاجاریه
۲۹۰.....	آغاز اعزام محصل به اروپا
۲۹۴.....	حاجی زین العابدین
۲۹۴.....	حاجی محمد کریم خان کرمانی
۲۹۴.....	حاج ملا آخرید - نسیم
۲۹۶.....	حاجی میرزا ابوالفضل ساجدی
۲۹۶.....	حاجی میرزا ابوالقاسم سلطان حکماء
۲۹۶.....	حاجی میرزا عبد الباقي
۲۹۶.....	حکیم صبوری رشتی
۲۹۷.....	حکیم قبلی (ملا محمد قبلی)
۲۹۸.....	حکیم محمد خان کرمانشاهی (کفری)
۲۹۹.....	دکتر خلیل خان ثقفی (اعلم الدوله)
۳۰۰.....	رکن الحکماء (فیلسوف الدوله)
۳۰۰.....	سید الحکماء مرعشی
۳۰۱.....	سید شمس الدین
۳۰۱.....	محمد شیخ
۳۰۱.....	ملک ایرج میرزا
۳۰۲.....	میرزا ابوالحسن طیب
۳۰۲.....	میرزا ابوالفضل حکیم باشی
۳۰۳.....	میرزا احمد
۳۰۳.....	میرزا بابا شیرازی (ملک الاطباء)
۳۰۴.....	میرزا تقی خان کاشانی حکیم باشی
۳۰۴.....	میرزا حسینعلی (شیخ الاطباء)
۳۰۴.....	میرزا رضا دکتر
۳۰۵.....	میرزا زین العابدین خان موتمن الاطباء

- ۳۰۵ میرزا زین العابدین (معین الاطباء لقمان الملک)
- ۳۰۵ میرزا سید حسین خان (نظام الحکماء)
- ۳۰۶ میرزا علی خان (شمس الحکماء)
- ۳۰۶ میرزا علی دکتر (متعمد الاطباء)
- ۳۰۶ میرزا غلامعلی شاملو (صدر الاطباء)
- ۳۰۷ میرزا کاظم محلاتی (شیمی)
- ۳۰۷ میرزا کاظم رشتی (فیلسوف الدوله)
- ۳۰۷ میرزا موسی خان (ناظم الاطباء)
- ۳۰۸ ناظم الاطباء
- ۳۰۹ منابع

مقدمه

ایران در جهان با تاریخی به درازای تمدن بشری شناخته شده است. وقتی به تاریخ و تمدن ایرانی افتخار می‌کنیم، یقیناً نقش دانشمندان رشته‌های مختلف علوم و فنون و ازجمله دانشمندان پزشکی و پزشکان نامدار که از برجسته‌ترین بانیان فرهنگ پزشکی ایران و جهان هستند غیرقابل انکار است. بسیاری از کشورهای جهان ایران را بانام پزشکان نامی دوران گذشته‌اش می‌شناسند. هرچند به دلیل آمیزش‌های فرهنگی ایرانیان در سیر پیروزی‌های پادشاهان هخامنشی پای پزشکی یونان و روم به ایران باز شد ولی در هر حال برخی بر این باورند که پایه‌های پزشکی و دست‌ورده‌ها، آن به دست ایرانیان به غرب برده شده است. (ابوالحسن، ۱۳۷۱)

متون تاریخی نشان می‌دهند که مکتب ررس - حلی پیشتر و زودتر از مکاتب پزشکی یونان در دنیا وجود داشته است. در مکتب زرتشت به سلامت و روش‌های درمانی توجه زیادی شده است. در دوران بعد دانشگاه جندی‌شاپور - عنبران، بزرگ‌ترین مرکز آموزش پزشکی مرجع دوستداران طب جهان بوده است. این افتخار برای تمدن ایران زمین است. فردوسی بزرگ در کتاب شاهنامه خود پیدایش دانش و هنر پزشکی را همان‌گونه که در اوستا آمده است از کارهای ارزشمند جمشید دانسته است.

هرچند پس از حمله اعراب مسلمان دانشگاه جندی‌شاپور از رونق افتاد و کتاب‌های کتابخانه‌ها نابود شد و الگوی این دانشگاه به بغداد مرکز جهان اسلام منتقل گردید، ولی در دوران اسلامی دانشمندان و پزشکان ایرانی بودند که آسمان علم و تمدن جهان اسلام را منور کردند. پزشکان و جراحان و داروسازان و دانشمندان شیمی نامدار مسلمان ایرانی حوزه طب را به اقفا نقاط گیتی گسترش دادند و نام و آوازه و آثار بجا مانده آنها تا همیشه تاریخ مایه مباهات ایران و ایرانی و جهان خواهند ماند.

در مکتوبات تاریخی به اندازه کفایت از کارها و خدمات پزشکان ایرانی این ستاره‌های درخشان تمدن بشری صحبت نشده است. از این رو بر آن شدیم تا برای آشنا کردن مردم و

به‌خصوص تحصیلی‌کردگان علوم پزشکی، در این کتاب ابر پزشکان ایران عزیز را از آغاز تمدن و تاریخ مکتوب ایران تا دوره قاجار پردازیم. امید است که این هدف به بهترین نحو به نتیجه مطلوب برسد و این کتاب اثر فاخری برای آیندگان این مرز و بوم باشد.

www.ketab.ir